

תפארת וזעזוע

יו"ל ע"י
מוסדות וישווא ויזניץ
ירושלים
בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
פרשת ויקהל פקודי תש"פ
גליון קל"ח

חידושי תורה נפלאים מספה"ק שארית מנחם

פרקי תולדות

מכ"ק מרן רביה"ק בעל
שארית מנחם מווישיווא זי"ע

שיטת הלימוד בישיבה

התלמיד ר' יודל פולק ז"ל סיפר כי פעם כשישב ולמד בגינה לפתע אחזו בולמוס, צימאון עז תקפו, עד שחש כי נפשו פורחת, משמשו של רבנו הגיש לרבנו באותה שעה תותים, ולפתע שמע ר' יודל את קול רבנו: "יודל גש הנה" מיד קם ממקומו וניגש לרבנו וקיבל חופן תותים להחיות את נפשו, ובכך ראו במוחש כיצד רבנו חש במחסורו של כל תלמיד ותלמיד ממש יותר מכפי שחש אב לליבו של בנו.

וכפי שסיפר ר' דוד אפל ז"ל כי באחת מחודשי החורף שהה בשבת קודש במסעיב בצוותא עם רבנו, ביחד עם עוד כארבעים בחורים מהישיבה, ובמוצאי שבת נודע על פטירתו של אחד מנכבדי העיר וישווא, ר' שמחה פרוכטר ז"ל. למחרת יצא עם רבנו לוישווא להשתתף בהלוויה, ומפאת הצינה המקפאיה נעל רבנו ערדליים, ואף הניחו לו שק עבה על ברכיו ולבנה חמה תחת רגליו כדי שיתחמם, בעודם נוסעים בדרכם ביקש רבנו מספר פעמים לתת לר' דוד את הלבנה החמה, באומרו כי די לו בערדליים שמחממים את רגליו, אך ר' דוד מאן לקבל והסתפק רק בזה שהעניק לו רבנו את צעיפו.

וסיפר אחד מתלמידי רבנו, שנמנה על זרע הכהונה, כי זכה להתלוות פעם לרבנו בלכתו למקווה בערב שבת קודש, וביקש לשמש את רבנו ולהוביל את חפציו ובגדיו, אבל רבנו מיאן לבקשתו, באומרו כי אין בדעתו להשתמש בו עקב היותו מבני הכהנים. באורח קבע נלווה לרבנו בלכתו למקווה בבוקר ההויז בחור הקבוע שהועמד לשרתו, אולם לפעמים התאחר הלה מלבוא, ואז לא המתין רבנו לבואו, ואף לא הטריח בחור אחר ללוותו במקומו, אלא הלך לבדו למקווה על אף חולשתו בימות החורף הקרים.

פעם הבחין רבנו, כי אחד מתלמידיו מתהלך בפנים נפולות וחיוורות, חשש רבנו פן חיורורו נובע ממחסור במזון, ולכן הביא לו לעיתים מזומנות חופן מטבעות כדי שירכוש לעצמו מזון משובח ומזין, ואכן הבחור התחזק בגופו הודות למענקיו של רבנו.

ההדיוט, ולכך הוי סלקא דעתך דיהיה כמו שנים שעשאו דקיימ"ל דפטורים כדאיתא במס' שבת (דף ג), קמ"ל דאין ביהמ"ק דוחה שבת.

השראת השכינה על בני ישראל ולא על חומרי המשכן

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה.

וברש"י רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עוונותיהם של ישראל.

י"ל בהקדם ביאור מאמר הכתוב (לקמן ל"ט מ"ג) ויברך אותם משה. וברש"י אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידכם ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו' ומעשה ידינו כוננהו.

אפשר לפרש דמתחלה חשבו בני ישראל שיהיה השראת השכינה במשכן, כלומר על העצים והאבנים, אבל האמת הוא כמו שכתוב (שמות כ"ה ט') ועשו לי מקדש ושכנתי "בתוכם", דהיינו בישראל ולא בתוכו בחומרי המשכן, ע"כ אמר להם משה רבינו ע"ה שהיה דעת כללות ישראל, יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם לעשות רצונו ית', ואזי ויהי נועם ה' שכינתו הקדושה "עלינו" דייקא, ואם תאמר א"כ למה לי מעשה ידינו במעשה המשכן, ע"ז אמר ומעשה ידינו כוננה עלינו לעשות הכנה לזה, כי קדושת המקום ע"י ההכנה גורם להשרות שכינתו בתוכנו ממש.

וזהו שאמר אלה פקודי המשכן, שנתמשכנו בעוונות ישראל, אשר פקד ההוא מלשון חסרון על דרך הכתוב (במדבר ל"א מ"ט), ולא נפקד ממנו איש, על "פי" משה, דהואיל שבירכס שהשכינה תהא שורה על ישראל ולא על חומרי המשכן, ועי"כ שפך חמתו על עצים ואבנים וישראל ניצלו בקדושתם.

להקהיל קהילות בשבת

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש.

יש לבאר, דהכתוב מתחיל ויקהל משה וכו' ויאמר וכו' אלה הדברים, דהיינו שהשי"ת ציוה להקהיל קהילות בשבת לעסוק בתורה, ומסביר הטעם בזה, כי ששת ימים תעשה מלאכה, והאדם עסוק במסחרו ואין עתו פנוי בידו, ואין לו פנאי רק בשבת, על כן וביום השביעי יהיה לכם קודש ועשו כמות ויעסקו בתורה.

וזה אפשר לרמז במה ששינו במס' אבות (פ"א מ"א) ונביאים מסרוהו לאנשי כנסת הגדולה, ר"ל כשבטלה הנבואה מסרוהו קצת נבואה לאנשי 'כנסת' הגדולה שמתקבצים ישראל הרבה בכנסיה ביחד, ושכינה ביניהם ושורה עליהם רוח הקודש כדאיתא באבות (פ"ג מ"ג).

מהו ההו"א דבנין ביהמ"ק דוחה שבת

ששת ימים תעשה מלאכה.

וברש"י הקדים אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה השבת. ואפשר לומר הטעם דהוי אמינא דבנין ביהמ"ק דוחה שבת, דהנה התחלת הקמת המשכן היה בסיוע מן השמים, כדאיתא ברש"י (לקמן ל"ט ל"ג) בשם המדרש עה"פ ויביאו את המשכן, שלא היו יכולים להקימו שום אדם, מחמת כובד הקרשים שאין כח ביד אדם לזקפם וכו', אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם, א"ל עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר 'הוקם' המשכן, שהוקם מאליו. וגם המזבח שהיה לצורך הקרבת הקרבנות היה בו סיוע מן השמים, וכדאיתא בעירובין (דף סג.) אעפ"י שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן

ושלא להכשל כנ"ל, ע"כ הוצרך התורה להזהיר לא להבעיר אש ביום השבת, רק ידליקו נרות קודם כניסת השבת.

ויאמר משה אל כל עדת וגו' זה הדבר אשר צוה וגו' קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת וגו'. ויש לדקדק שהרי כבר נצטוו בפרשת תרומה ויקחו לי תרומה מאת וגו' תקחו את תרומתי.

ונראה בהקדם אמרם ז"ל (קידושין מא.) אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו, כי הא דרב ספרא מחריך רישא, רבא מלח שיבוטא. ומכאן ראינו גודל החשיבות שמעשה המצוה יעשה כל אדם בעצמו ולא על ידי שליח.

ובכן מבואר היטב, דבפרשת תרומה נצטוו רק על עצם הנתניה, שכל אדם יתן נדבת לבו להקמת המשכן, אבל לא נצטוו על ההבאה, שיביא כל אחד את תרומת ידו בגופו ממש, וכאן הרי נצטוו שכל אחד יביא בעצמו את נדבת ידו, ודבר זה מדוקדק בפסוקים כל נדיב לבו 'יביאה', וגם וכל חכם לב בכס 'יביאו ויעשו' וגם 'יביא' כל איש וגו'.

וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטה וגו' וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים. ונתקשו המפרשים על כפל הלשון, וברש"י מפרש היא היתה אומנות יתירה שעל גבי העיזים טווין אותם

ונראה בהקדם מה שכתב בישמח ישראל (פ' בהעלותך) בשם הרה"ק מהר"י מווארקא ז"ע לפרש הכתוב ויעש כן אהרן, פירש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. והקושיא ידועה. וביאר שאילו היה הציווי של הדלקת המנורה להרה"ק מבארדיטשוב היה משבר הפך ושופך השמן מיראתו הגדולה, ולגודל ההתלהבות מהמצוה הרבה הלזה, ואילו אהרן עשה הכל בסדר הנאות כמצוה, שלא היה ניכר בו שום שינוי, עכ"ד.

ולפי זה יתכן לומר לענינינו, דבהנשים היו ב' סוגים, סוג הראשון וכל אשה 'חכמת לב' באופן של מח שליט על לב, ששלטו על מוחם ולא היה ניכר עליהם ההתרגשות המרובה מגודל התלהבותם להשתתף בהקמת המשכן, והם הביאו מטה לטוות את העיזים אחרי שיגזזו אותם, אבל היו נשים שמרוב התלהבות לא חיכו קודם לגזוז את הצמר ואח"כ לטוות, רק תיכף ומיד טוו בעוד שהצמר על העיזים, ולכן דקדק הפסוק וכל הנשים אשר נשא לבן, דהיינו שהתרגשות לבבם קדמה לחכמתם, הם טוו את העיזים בעוד שהוא על העיזים.

אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש. דקדק באור החיים הקדוש על אומרו 'לעשות' אותם, כיון שלא אמר במצוה זו אלא ענין שבת שהיא השביטה והמניעה ממלאכה, ואיך יוצדק לאמר עליו לשון עשיה, גם הקשו על המשך הכתוב ששת ימים 'תעשה מלאכה' שנראה כציווי לעסוק בכל השבוע במלאכה.

ונראה לבאר על פי מה דאיתא בשולחן ערוך (אורח חיים סימן רל"א) בכל דרכיך דעהו, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, ואפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והשיחה, בכולם לא יכוין להנאתו אלא בכדי שיהיה לו כח לעבודתו ית"ש, ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד, עיי"ש. נמצא דכאשר האדם אוכל ושותה וישן וכדו' כדי שתהא לו כח לעבודת ה', וכספו וזהבו אשר מרוויח במסחרו בכל ימות השבוע הוא בכדי שיוכל לכבד את ה' ביום השבת כראוי, נמצא שכל עסקו בעניני גשמיות נחשב כעבודת ה' ממש.

וזהו ביאור הכתוב, אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה, דהיינו שהקב"ה מצוה שכל עבודת האדם בששת ימי המעשה, יהיה בשביל וביום השביעי יהיה לכם קודש, שיתכוון בכל עסקיו הגשמיים אך ורק בכדי לכבד את יום השבת, שעיי"ז מעלה לגבוה כל עבודתו בששת ימי המעשה להיות נחשבים לעבודת ה', ועל כן אמר 'לעשות' אותם, דהיינו שהמעשיים הגשמיים האלו הם נכללים בעבודת השי"ת שיש חיוב לעשותם.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. והקשו המפרשים מדוע נקט כאן רק הציווי של לא תבערו אש יותר משאר המלאכות האסורות לעשות בשבת.

ויתכן לומר דציווי זה קאי על הפסוקים הקודמים, דמבואר בדברי חז"ל (שבת כג.) שתקנו הדלקת נרות בשביל שלום בית, ושלא יכשלו בהליכה בעץ או באבן.

ולפי זה יתבאר כוונת הכתוב, ששת ימי תעשה מלאכה, דהרי בכל ימות השבוע יצא האדם לפעול ולעבודתו מבוקר עדי ערב, וכמעט שאינו נמצא בביתו, אבל וביום השביעי יהיה קודש, דבשבת צריך לשבות מכל מלאכה, ונמצא כל היום בבית, וא"כ יעלה בדעתו להרבות בהדלקת נרות בביתו בעצם יום השבת, משום שלום בית

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם וגו' ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי וגו'. ולכאורה קשה שבדרך כלל יש קודם ציווי של השי"ת לומר לבני ישראל, ואח"כ משה רבינו אומר לבני ישראל מה שציוה אותו ה', וכאן הקדים וכתב ויקהל משה, ונראה כאילו עשה זאת על דעת עצמו, אתמהא.

ונראה לבאר בהקדם אמרם ז"ל (שבת י:) אמר הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גזני ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם. ויתכן לומר כי במה שאמר לו הקב"ה 'לך והודיעם' בזה נתן לו הכח והעזו שבכל עת אשר עיניו יראו לנוכח שצריך לחזק את בני ישראל צריכים בענין שמירת השבת, יש בידו לצוותם תיכף ומיד אפילו בלי ציווי מיוחדת מקודם.

ועד"ז יש לפרש מאמר הכתוב בפר' כי תשא, ויאמר ה' אל משה לאמר ואתה תדבר אל בני ישראל לאמר, שהוא כפל הלשון, דהלא כבר אמר ויאמר ה' אל משה 'לאמר' שהיא אמירה לבני ישראל, וא"כ למה כפל ואמר ואתה תדבר וגו', רק שהקב"ה הודיעו דבכל עת שרואה שבני ישראל צריכים חיזוק בשמירה על גדרי השבת, מיד ידבר אליהם בגודל מעלת חין ערכה של השבת קודש, שהוא מתנה טובה וחמדה גנוזה, ועל זה חזר ואמר ואתה תדבר אל בני ישראל, שהוא הוראה כללית לכל זמן שיעלה בדעתו שנחוץ לדבר לפניהם ולעורר אותם על קדושת השבת.

ולזה התחיל התורה בפרשה זו 'ויקהל' משה את כל עדת בני ישראל, כי בעת הקמת המשכן ראה משה רבינו דשמירת השבת צריך חיזוק, שלא יבואו לעסוק ביום השבת במלאכת הקודש, על כן מיד קהיל את כולם לחזק את גדרי השבת, לצוות עליהם שהקמת המשכן אינו דוחה את השבת.

ומדי דברו בו, אפשר לתת טעם שהקב"ה עשה את משה רבינו כשליח לצוות לבני ישראל על השבת, דאיתא במדרש (מובא בטור אורח חיים סימן רפ"א) כשהיו אבותינו במצרים, וראה משה כובד השעבוד שהכבידו עליהם, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו, ונתנו לו, ובחר ביום השביעי, עיי"ש. נמצא כי בזכותו של משה רבינו שמרו בני ישראל את השבת כבר בהיותם במצרים, ועל כן ניתנה על ידו מצוה זו לנחלה לבני ישראל. ובה יש לבאר כוונת אמרינו בתפילת צפרא דשבתא, ישמח משה 'במתנת חלקו', דמתנה זו ושבת שמה ניתנה על ידו, מפני שזה מחלקו, שכבר בחר ביום זה בהיותם במצרים קודם שניתנה התורה.